

FRÖVISJÖNS HÄCKFÅGELFAUNA

Claes Karlsson & Sören Larsson

Naturförhållanden

Omkring 10 km NVV om Västerås utmed landsvägen mellan Skultuna och Tillberga är Frövisjön belägen. Sjön ligger i en vidsträckt dalgång i väst-östlig riktning, och omgärdas av jordbruksmark. Såväl söder som norr om dalgången utbreder sig skogsområden. Frövisjön har under 1800- och 1900-talet genomgått flera sänkingsföretag, varav det senaste utfördes 1957. Bland annat har sjöns tidigare tillflöden om-dirigerats samt ett kanalsystem upptagits (figur 1). Trots detta har inte någon ny brukningsbar mark gått att erhålla.

Själva sjöområdet upptar nu en yta av ca 38 har. Under sommaren och hösten finns öppna vattenytor endast i det kanalsystem som genomkorsar sjön. På senare år har allt fler Salixbuskage slagit upp på starrsöden och i bladvassområdet, indicier på att Frövisjön är inne i sista stadiet som sjö. Detta har uppmärksamats av olika organisationer, kommun och länsstyrelse, varvid röster har höjts för att sjön borde återställas.

Vegetation

I Frövisjöns centrala delar dominerar ett område med bladvass *Phragmites communis*, som omges av starrmader, med västarr *Carex acuta* som dominerande art. Smärre bestånd av kaveldun *Typha latifolia* och svärdsliila *Iris pseudacorus* växer också på madden. Närmast stranden dominerar grenör *Callamafrostis canescens*. Utefter stränderna växer mer eller mindre stora björkakogsdungar, med inslag av al och tall. Med undantag av norra stranden, där kreatursbete bedrivs, sker en kraftig förbuskning av olika Salix-arter mellan skogsdungarna. Strändernas undervegetation är tät och högvuxen av bl.a. älgräs *Philipendula ulmaria*, vänderot *Valeriana officinalis* och brännässla *Urtica dioica*, och därför mycket svårframkomlig för människor under sommaren.

Inventeringsplan

För att få de ornitologiska värdena besiktade vid en eventuell restaurering av Frövisjön, gjordes sommaren 1974 en ornitologisk inventering av lokalen. Målsättningen var att erhålla kännedom om populationsstorleken hos de häckande våtmarksarterna. Inventeringen utfördes av Mikael och Peter Dahlbom, Claes Karlsson och Sören Larsson.

Inventeringsarbetet pågick mellan 1 maj och 25 juni. Under de första veckorna inventerades endast änder, sothöns och enkelbeckasiner. Därefter gjordes sju stycken

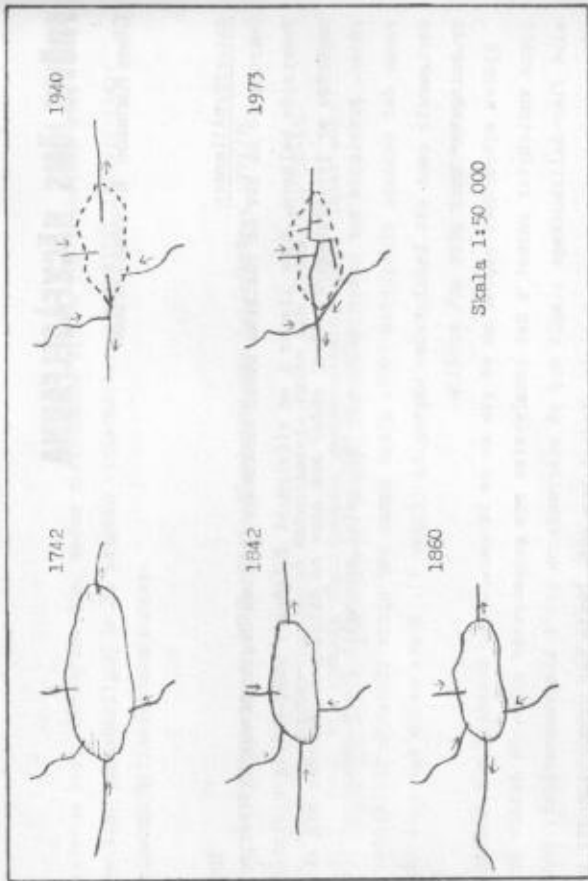
under vinterns lopp 280 ex/inv.tim, medan motsvarande siffror för Aekövikens blev 60 ex/inv.tim. Uppenbarligen är de skånska vintermarkerna betydligt individrikare än motsvarande mellansvenska marker.

Referenser

- Källander, H. & Svensson, S. 1975. Vinterfågelräkningen julen/nyåret 1974/75. Stencil.
Tyler, G. 1968. Vinterfågelfaunan på Malmölandet. Fauna och flora, 63: 50-65.
Ulfskrand, S. 1974. Den skånska fågelfaunans sammansättning under vinter och sommar - några ekologiska jämförelser. Anser, 13: 225-240.

Figur 4. Gulsparrv *Emberiza citrinella* - talrik vinterfågel i målarområdet. Foto: Björn-Eyvind Swahn/N.

Figur 1. Prövisjöns förändringar från 1742 till 1973. Från Charta öfver Westmanland och Fierchundra, Karta öfver Westerås län, Geologiska kartan, Generalstabskartan och Topografiska kartan.

inventeringar enligt karteringsmetoden, som gällde samtliga våtmarksarter. Sammanlagt gjordes 11 inventeringar, varvid minst tre personer arbetade samtidigt. En person inventerade norra sjösidan, en annan södra sjösidan och den tredje kanalssystemet per båt. Dessutom kompletterades inventeringarna med de observationer som gjordes vid andra besök vid sjön. Vid utvärderingen av fågelreviren har vi följt de anvisningar som Svenska kommittén för fågeltaxeringar har utgett.

Häckfågelpopulationen

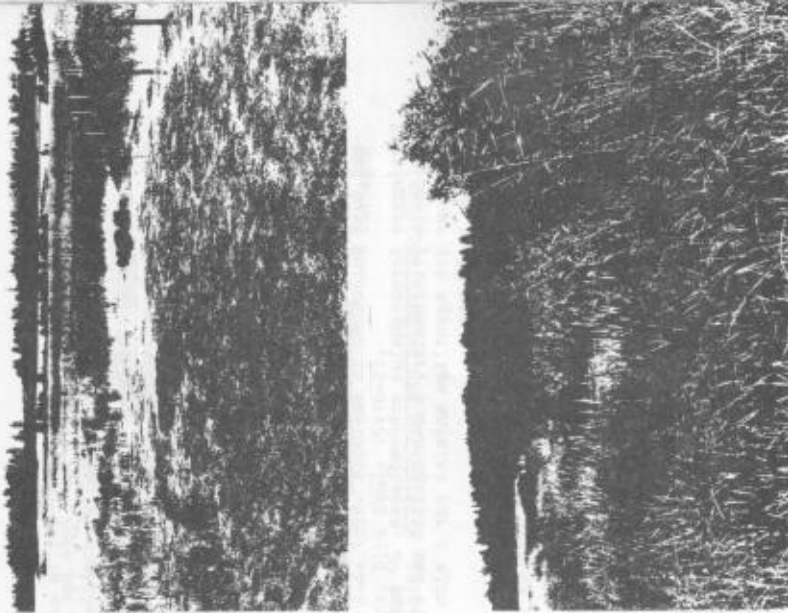
Knölsvan *Cygnus olor*. 1 par. Svanarna häckade i vasskanten i sjöns nordöstra del, och resultatet av årets häckning blev 6 st. kläckta ungar. Ytterligare ett par knölsvanar uppehöll sig i västra delarna av sjön vid några tillfällen, men dessa sågs aldrig dra bo.

Gråsand *Anas platyrhynchos*. 10 par. Mycket svårinventerad. Inget bo hittades under inventeringen, men några ungfåglar sågs under sommaren. Antalet par baseras nu istället på antalet stationära hanar under maj. Dessa var 10 st. vid varje inventeringstillfälle, och några av dem hade kännetecken som bekräftade att det rörde sig om samma fåglar.

Kricka *Anas crecca*. 8 par. Inget bo hittades, men ungar sågs i sjön under sommaren. Parantalet baseras på antalet ensamdefilerande par efter 11 maj.

Årta *Anas querquedula*. 1 par. Årtan var i år sparsammare än åren 1972 och 1973, då åtminstone två eller tre par uppehöll sig i sjön.

Knipa *Bucephala clangula*. 1 par. Häckningen ägde sannolikt rum i en holk som upp-

Figur 2. Prövisjön från nordväst. Foto: Claes Karlsson.

Figur 3. Sommartid förekommer klarvatten endast i Prövisjöns kanaler. Foto: Claes Karlsson.

sats i en av skogsdungarna.

Brun kärrhöck *Circus aeruginosus*. 1 par. Häckade i de nordvästra delarna av vassområdet. Häckningen lyckades och tre ungar kom på vingarna. Har häckat med ett par även tidigare år.

Vattenrall *Rallus aquaticus*. 32 revir. Prövisjön torde därmed ha länets största revirtäthet för arten, med 188 revir per kv.km. Samtliga vattenrallreviren var belägna i bladvassområdet. (Den höga revirsiffran är i viss mån också en följd av inventeringsmetoden, varvid en bandspelare användes för att provocera igång fåglarna.)

Hörhöna *Gallinula chloropus*. 5 revir. Arten visade sig vara mycket svår att inventera p.g.a. sitt tysta och undångömda levnadssätt. Troligen är det verkliga antalet revir betydligt större än vad inventeringen visar. Samtliga påträffade revir befanns ligga i bladvassområdets ytterkanter. Revirtätheten på hela sjöytan blir 13 par per kv.km. (Även vid rörhöneinventeringarna användes en bandspelare som hjälpmedel).

Sothöna *Fulica atra*. 17 par. Antalet baseras på boräkning. Sothönsen häckade i bladvassområdets ytterkanter. Hårda revirstrider förekom trots att bona låg långt ifrån varandra, möjligen beroende på de allt för små öppna vattenytorna, där fåglarna پروianterade.

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*. 1 par. Reviret låg på den sydvästra starrsäden. Under en vecka visade ytterligare en sumphöna på sjöns sydöstra starrvad, men den påträffades inte sen den tystnat.

Tofsvipa *Venellus vanellus*. 7 par. Fyra par häckade på starrmaderna, de övriga på den omkringliggande Åkermarken. Men även dessa förde ner sina ungar till sjön.

Skogsnäppa *Tringa ochropus*. 5 par. Skogsnäppreviren var koncentrerade till strandkanten vid skogsöarna. Under ruvningstid fanns tre par vid sjön, men efter kläckningen anlände ytterligare två par med ungar.

Grönben *Tringa glareola*. 1 par. Det uppehöll sig på östra starrmaden. Boet efter-söktes aldrig, men uppträdandet tydde på häckning. Ny häckfågel för sjön.

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*. Cirka 45 par. Beckasinerna har räknats översiktligt bara två gånger. Med hjälp av antalet spelande beckasiner kunde vi sedan fastställa det ungefärliga antalet par.

Gröhoppssångare *Locustella naevia*. 5 par. Reviren låg på de omkringliggande strandängarna.

Såvsångare *Acrocephalus schoenobaenus*. 20 par. Såvsångarreviren är belägna i bladvassområdets ytterkanter, undantagslöst med ett Salixbuske som revircentrum. Om man beräknar det egentliga antalet par i sjön enligt Bell et al. (1968) skulle det röra sig om ca 30 par.

Rörsångare *Acrocephalus scirpaceus*. 73 par. Samtliga rörsångarrevir är belägna i bladvassområdet. Omräknat enligt Bell et al. skulle det totala antalet rörsångare i Prövisjön vara 197 par.

Såvsparv *Emberiza schoeniclus*. 72 par. Såvsparvreviren var utspridda över hela inventeringsområdet, och många bon hittades. Omräknat enligt Bell et al. skulle det egentliga såvsparvantalet i sjön vara 96 par.

Arter som häckat i Prövisjön under de senaste tio åren, men ej 1974

Svarthakedopping *Podiceps auritus*. Häckade senast 1966 i den då kvarvarande skrattnäskolonien. Under inventeringen sågs doppingar i sjön, men några indicier på häckning noterades aldrig. (Stt, troligen två par, häckade åter 1975.)

Grågåås *Anser anser*. Häckade senast 1969. Troligen s.k. "parkfåglar".

Skedand *Anas clypeata*. Häckade senast 1973. Såga under inventeringen vid några tillfällen, men kunde inte konstateras häcka.

Skrattnäs *Larus ridibundus*. Häckade senast 1973. Kolonien var som störst 1966 med 75 par.

Fisktärna *Sterna hirundo*. Häckade senast 1965.

Naturvårdsdiskussion

Sedan början av 1950-talet är Prövisjön ofta besökt av ornitologer, främst under våren, då de övervägsade starrmaderna fungerar som rast- och provianteringsplatser för stora mängder ånder och vadare. Storleken på häckfågelpopulationen har tidigare inte undersökts. Under 1974 häckade 18 våtmarksarter i Prövisjön, men detta antal kommer att minska om inte lokalen återställs till sjö. De öppna vattenytor som återstår idag är för begränsade för att knöslavan, sothöns och ånder skall ha häckningsframgång, liksom för att nya våtmarksarter skall besökta sjön.

Bladvassområdet är en förutsättning för några av de arter som nu häckar i sjön. Förutom som häckningsplats är ett flertal fågelarter beroende av vassen som skyddad ruggningsplats, övernattningsplats (t.ex. starar, svalor och sådeskrälor) eller för vintervistelse (mesar, främst blåmes). För att behålla sjöns nuvarande häckfågelpopulation måste således bladvassområdet lämnas orört. Men för att förbättra möjligheter-

na för de mer klarvattenberoende arterna är det lämpligt att större delen av starrmaderna grävs upp till klarvattenytor. Vidare för att upprätta vattencirkulation genom sjön, måste de tidigare tillflödena ledas tillbaka och kanalerna täppas till på några ställen. Lämpligt är också att vattennivån höjs ca 20 cm över nuvarande somarnivå. Troligt är att periodvis återkommande vassavverknings måste genomföras på de nyöppnade klarvattenytorna, men starrren och videt torde kunna hållas borta genom ovan nämnda åtgärder.

Referenser

Bell, B.D., Catchpole, C.K. & Corbett, K.J. 1968. Problems of censusing Reed Bunting, Sedge Warbler and Reed Warblers. Bird Study 15:16-21.

Svenska kommittén för fågeltaxeringar. 1969.Handledning för svenska häckfågeltaxeringen. Karteringsmetoden.